

4. Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. Податкова система: підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк – К.: «Атіка», 2006. – 920 с.
5. Інформація про збір платежів до Державного бюджету України у розрізі видів економічної діяльності станом 1 листопада 2010 року / [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної податкової адміністрації України. - Режим доступу: http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=298939&cat_id=71425
6. Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс] / - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України / [Електронний ресурс] / - Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

УДК 658.14.004.68

ОЦІНКА СТАНУ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ В КРАЇНАХ СНД ТА ДАЛЕКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

Сарапіна О.А. – докторант, Миколаївський державний аграрний університет

Постановка проблеми. Процеси реорганізаційних дій, зокрема і фінансової реструктуризації, вимагають наукових розробок. Функціонування підприємств харчової промисловості супроводжується постійними організаційними перебудовами, які є реакцією на зміни у зовнішньому середовищі. Підходи до вибору напрямків здійснення даного процесу носять не тільки економічний, але й соціально-політичний характер, оскільки визначають рівень національної безпеки держави. Це пояснюється наступним: по-перше, внутрішні погрози економічного й особливо фінансового стану країни супровідні наростаючий продовольчій кризі; по-друге, економічне безсилля держави відбите у відставанні законодавчо-нормативних перетворень до реалій ринкової економіки; по-третє, невдалою трансформацією невстановлених земельних відносин. У таких умовах нездатність вітчизняних товаровиробників задовольняти внутрішній

попит веде до посилення залежності економіки від імпорту й кон'юнктури зовнішнього ринку.

Аналіз досліджень і публікацій. Економічна сутність реструктуризації щодо теоретико-методичних засобів та механізмів її здійснення в умовах зростання процесів інтеграції знайшла відображення у багатьох працях зарубіжних і вітчизняних вчених. Різноманітні аспекти проблеми реструктуризації розкриті в наукових працях таких зарубіжних дослідників як Алан Тласті Шин, А. Аткінсон, Джозеф Дж.Перар, П. Друкер, Джон Д. Салліван, Р.С.Каплан, М.Міллер, Рафаель Блазн і багатьох інших, а також у працях таких вітчизняних вчених як Е. Андрушак, В. Амбросов, О. Бутнік-Сіверський, В. Галасюк, Б. Семененко, К. Крищенко, О. Мендрул, М. Малік, О. Підхонний, В. Панків, Б.Пасхавер, І. Саврас, М. Чумаченко. Але, враховуючи, що проблема реструктуризації державних підприємств властива не тільки Україні, але й усім країнам Європи і СНД, то актуальним є розгляд їх досвіду проведення реструктуризації, що й є **метою** даної статті.

Результати досліджень. Закономірності розвитку світової економіки знаходять своє вираження в тенденції поступового підвищення відкритості національних економік, зняті економічних і юридичних обмежень і заборон на операції з фінансовими й матеріальними ресурсами" [1, с.46].

Досвід реструктуризації і її вплив на конкурентоспроможність істотно розрізняється по країнах, і ці розходження дають можливість здобути деякі спільні політичні висновки (табл. 1).

Глобалізаційний фактор впливу в контексті оцінки досвіду здійснення реструктуризації був розглянутий на прикладі Угорщини, Польщі, Росії, тому що ці країни більшою мірою тотожні за загальними принципами здійснення реструктуризації. Маючи загальну модель здійснення, при превалюванні методів фінансової реструктуризації, були використані певні характерні риси.

Польща була менш приваблива для іноземних інвестицій, ніж Угорщина, і не виконувала своїх зобов'язань по іноземному боргу. Тому приплив прямих іноземних інвестицій був незначний аж до другої половини 1990-х років, коли були досягнуті угоди із кредиторами (з Паризьким і Лондонським клубами), які анулювали частину боргу й виробили нові схеми погашення заборгованості, що залишилася.

Росія, як і всі країни СНД, протягом 1990-х років мала зовсім інший досвід. Посткомуністична рецесія виявилася більш глибокою й тривалою, ніж у більшості країн Центральної й Східної Європи. У результаті до 2000 р. російський ВВП склав лише 63% до рівня 1989 р., хоча після фінансової й валютної кризи 1998 р. економіка нарешті відновила швидке зростання (понад 5% у рік). Складні політичні фактори, слабкість центральних інститутів, широко розповсюджене нерозуміння функціонування ринкової економіки призвели до того, що ефективної стабілізації в Росії було важко досягти й ще важче підтримувати. Тому реформи Гайдара, розпочаті 1 січня 1992 р., і заходи, що включали стабілізацію й цінову лібералізацію, виявилися менш успішними порівняно з аналогічною політикою в Польщі (табл. 2). Первісне монетарне перевантаження й відсутність грошово-кредитної дисципліни в рублевій зоні призвели до інфляції, що досягла 1500% в 1992 р. і майже 900% в 1993 р. з наступним швидким скороченням [3, с.27].

Таким чином, на відміну від інших транзитних економік, Росія, будучи у стані, далекому від макроекономічної стабілізації, в 1994-1995 рр. виявилася залученою до програми масової приватизації, що ґрунтувалась, головним чином, на розподілі акцій серед робітників і менеджерів за номінальними цінами й випуску ваучерів для населення (тобто фактично в масову роздачу державних активів).

Надзвичайно швидко були приватизовані більш ніж 40 тис. державних підприємств, однак результати, з погляду підвищення продуктивності й конкурентоспроможності, були неоднозначними.

Перелічимо деякі з найважливіших факторів, що вплинули на реструктуризацію в Росії:

– повільна стабілізація, що стала ефективною лише після кризи 1998 р.;

– несприятливе для бізнесу правове середовище й умови регулювання, які, в поєднанні з неутримною комерційною злочинністю, сильно перешкоджали появі нових підприємств: темпи їх створення різко перевищували десяту частину рівня, нормального для добре функціонуючої, адаптивної й конкурентоспроможної економіки;

– відсутність ефективного законодавства про банкрутство стало результатом появи дуже незначного числа фірм, змушених припинити існування. Із середини до кінця 1990-х років спостерігалася широко розповсюджена неприйнятність заходів стосовно неплатежів, використання грошових субститутів (наприклад "векселів"), бартерних угод тощо.

Таблиця 1 – Досвід реструктуризації країн далекого зарубіжжя та СНД як фактор глобалізаційного впливу

Країни	Критерій ефективної діяльності	Стратегія здійснення	Методи здійснення
Угорщина	Досягнення швидкої стабілізації, інфляція, що перевищує 35%, сприятливе правове середовище запровадження нового закону про банкрутство, прийнята політика поступової приватизації. Збереження цінних відхилень, сприятливі умови для іноземних інвестицій	Орієнтована на вступ в ЄС	Поступова приватизація на основі продажів
Польща	Стабілізація державних фінансів і платіжного балансу. Удосконалення законодавства про банкрутство. Незначний приплив прямих інвестицій	Орієнтована на вступ в ЄС	Масова приватизація (продаж і управлінський викуп)
Росія	Складні політичні фактори, слабкість центральних інститутів, монетарне переваження, відсутність грошово-кредитної дисципліни. Несприятливе для бізнесу правове середовище, відсутність законодавства про банкрутство	Досягнення економічного зростання	Масова приватизація (розподіл акцій серед робітників і менеджерів за номінальними цінами й випуску ваучерів для населення)

Узагальнено автором за джерелом: [2, с 16].

Так, демонетизація економіки стримувала операції в рамках сталих господарських зв'язків, обмежувала тим самим конкуренцію й встановлювала додаткові бар'єри для заснування нових підпри-

емств; стійко втримувалися основні цінові перекручування, особливо в області цін на енергоресурси й міські землі, які залишалися занадто низькими. Багато цін, як і раніше, встановлюються місцевими й національними органами влади [3, с.41].

Деякі потенційно важливі ринки усе ще не функціонують, податки й інші ціноутворюючі фактори часто мінялися, їх застосування було непослідовним, залишало багато винятків і пільг. Тому ціни не могли виконувати свою функцію – слугувати надійним визначником прибутковості майбутніх інвестицій.

Зауваження, зроблені стосовно Росії, значною мірою характерні для України, але з однією важливою відмінністю, як зауважує Вінслав Ю., якщо Росія багата енергоресурсами й мала протягом 1990-х років значний позитивний баланс зовнішньої торгівлі, головним чином за рахунок енергетичного експорту, то здобуття Україною незалежності супроводжувалося торговельним дефіцитом і необхідністю величезного й обтяжливою для країни енергетичного імпорту. У результаті валютний курс рубля (не номінальний, а реальний) зазнав певного тиску у бік підвищення, що могло перетворити навіть придатні для експорту промислові товари у відносно неконкурентоспроможні. Навпаки, валютний курс гривні (знов-таки в реальному вираженні) зазнає понижуючий тиск, викликаючи тенденцію до зростання конкурентоспроможності промислової продукції [3, с.40].

Виходячи з цього змісту, відсутність енергоресурсів в Україні в довгостроковому аспекті може виявитися конкурентною перевагою (можна зрівняти із прикладом Японії). Однак і для Росії, і для України ці зауваження мають сенс лише за умови, що сама промисловість зазнає певної реструктуризації, здатної істотно поліпшити асортимент і якість пропонованої продукції.

У транзитивних економіках недостатньо очікувати проведення масштабної реструктуризації, здатної в ідеалі реалізуватися в повсюдному зрості продуктивності й конкурентоспроможності.

На мікрорівні, зауважує Вінслав Ю., конкурентоспроможність пов'язується з упорядкуванням цін відповідно до цін ринків розвинутої економіки по різних товарах (відбиваючи вдосконалення якості й асортиментів, а також менш відчутні фактори, включаючи умови поставки, надійність, доступність кредиту й т.д.). На макрорівні прогрес у конкурентоспроможності здатний виразитися в істотному зростанні експорту й імпорту сто-

совно ВВП (відбиваючи явну можливість країни успішно продавати свою продукцію на зовнішніх ринках) [3, с.27].

Необхідна реструктуризація значною мірою відбувається під впливом нормального функціонування ринкових сил, у тому числі відзначених вище процесів входження на ринок і виходу з нього. Однак для їх дії потрібні певні умови, які порушуються свідомими політично мотивованими обмеженнями.

Необхідно забезпечити можливість ринковим сигналам (головним чином, цінам) відбивати реальну середньо- і довгострокову відносну вартість різних видів реструктуризаційної діяльності, стимулювання високої інтенсивності входження на ринок відповідно до переважних цінових сигналів і полегшення організованого виходу. Важливо, щоб сигнали надійно вказували, що існують потрібні фірми, створені в процесі фінансової реструктуризації, а ново організовані підприємства відносно продуктивні.

У деяких випадках держава може бути залучена в більш масштабні форми підтримки підприємств, такі як прямі інвестиції й програми модернізації тієї або іншої галузі, наприклад, автомобілебудування. Як показує досвід багатьох країн, така підтримка зазвичай не досягає своїх заявлених цілей. Тому з даної точки зору варто використовувати подібну модифікацію, що спонсорується державою, за винятком тих випадків, коли держава може діяти у співробітництві з крупними іноземними інвесторами або при значній фінансовій участі власного приватного сектора [3, с.28].

Так чи інакше, мікроекономічна роль держави повинна бути суворо обмежена розробкою й здійсненням політики в таких сферах, як:

- а) система забезпечення соціально-економічної безпеки;
- б) трансферт фондів соціального забезпечення місцевим органам влади;
- в) підтримка підготовки кадрів і передислокації підприємств;
- г) заходи щодо вдосконалювання інформаційних потоків;
- д) заходи щодо розвитку інфраструктури у випадках, коли приватний сектор не здатний або не має наміру забезпечити необхідний розвиток;
- е) заходи для зміцнення фінансового сектора.

Таблиця 2 – Зони факторного впливу заданого оточення зовнішнього середовища реструктуризаційних заходів

Фактори	Зона впливу	Нормативно-правовий акт
Рівень і характер зайнятості	Конкурентоспроможність Продуктивність Інвестиційна привабливість	Цивільний кодекс України №435-IV від 16.01.2003 р. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.2003 р. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р. Закон України "Про обов'язкове соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, обумовленими народженням і споживанням" №2240-111 від 18.01.2004. Закон України "Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві й професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності" №2272 від 22.02.2001р. Закон України "Про обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття" №1533-111 від 2.03.2001 р.
Інфляція	Паритет міжгалузевих відносин	Закон України "Про державний бюджет України" №997-V від 27.04.2007 р. Закон України "Про банки й банківську діяльність в Україні" №247-XI від 27.03.1991 р. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність в Україні" №959-XI від 16.04.91
Фіскально-бюджетний механізм	Стабілізація земельних відносин Трансформація економічної вартості	Закон України "Про державну податкову службу в Україні" №83-98-ВР 5.02.98 р. Закон України "Про систему оподаткування" №333-XIV від 22.12.98 р. "Бюджетний кодекс України" №2542-111 від 21 червня 2001 р. Закон України "Про погашення зобов'язань перед бюджетами й державними цільовими фондами" №2181 від 22.12.2000 р. Закони України: "Про власність", "Про форми власності на землю", "Про негайні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва", Закон України "Про державний бюджет України", Закон України "Про банки й банківську діяльність в Україні", Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність в Україні" №959-XIII від 16.04.91 р.

Продовження табл. 2

Фактори	Зона впливу	Нормативно-правовий акт
Соціально-економічна спрямованість	Стратегія економічного зростання	Закон України "Про державний бюджет України" №997-V від 27.04.2007 р. Закон України "Про банки й банківську діяльність в Україні" №247-XI від 27.03.1991 р. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність в Україні" №959-XI від
Ринкова активність	Стабілізація матеріально-технічного постачання	Закон України "Про державну податкову службу в Україні" №83-98-ВР 5.02.98 р. Закон України "Про систему оподаткування" №333-XIV від 22.12.98 р. "Бюджетний кодекс України" №2542-111 від 21 червня 2001 р. Закон України "Про погашення зобов'язань перед бюджетами й державними цільовими фондами" №2181 від 22.12.2000 р. Закон України "Про державний бюджет України". Закон України "Про банки й банківську діяльність в Україні". Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність в Україні" №959-XIII від 16.04.91 р.

Ефективність реструктуризаційних заходів, насамперед, залежить від обраної стратегії, яку визначає інституціонально-правова сфера. При оцінці факторного впливу доцільно зовнішнє середовище розглядати у двох аспектах: генеральному і заданому оточенні. Загальне оточення, впливаючи на поведінку підприємства у процесі реструктуризації, включає політичну, економічну й правову обстановку у стані стану наукового й технологічного розвитку (табл. 3).

Показники блоку заданого оточення достатньо регламентовані, однак їх факторний вплив варто забезпечити позитивним результатом реструктуризаційних заходів. Так рівень і характер зайнятості при ефективному процесі реструктуризації забезпечить високу конкурентоспроможність, продуктивність і інвестиційну привабливість підприємств і, навпаки, активація даної зони факторного впливу створює сприятливі умови зайнятості населення, що забезпечить стійкий економічний ріст. Рівень інфляції регулює паритет міжгалузевих відносин. Стійка тенденція до зростання даного показника буде сприяти збільшенню диспаритету індексів цін.

Таблиця 3 – Зони факторного впливу внутрішнього середовища реструктуризаційних заходів блока фінансового забезпечення

Фактори	Зона впливу	Нормативно-правовий акт
Стабілізація матеріально-технічного постачання Сезонність галузі Зональність розташування Ефективність Оптимізація управління Технічне переозброєння	Ресурсне забезпечення	Цивільний кодекс України №435-IV від 16.01.2003р. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.2003 р. Закон України "Про обов'язкове соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, обумовленими народженням і споживанням" №2240-111 від 18.01.2004 Закон України "Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві й професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності" №2272 від 22.02.2001р. Закон України "Про обов'язкове соціальне страхування на випадок

Зони факторного впливу загального оточення реструктуризації співпорядковані політичному середовищу, що визначає

стратегію даного процесу. Фактори фіскально-бюджетного механізму впливають на реструктуризаційний процес у контексті стабілізації земельних відносин. Слід зазначити, що по даній зоні впливу відзначається достатнє забезпечення нормативно-правового поля при недостатній стабілізації й ефективності факторного впливу. Факторний вплив фіскального бюджетного механізму передбачає спільний вплив у зоні стабілізації земельних відносин при трансформації економічної вартості.

Висновки. Проведені дослідження довели, що в зонах впливу по стабілізації земельних відносин і трансформації економічної вартості відсутній органічний взаємозв'язок і взаємозумовленість, що негативно позначається на функціонуванні механізму фінансової реструктуризації. Відповідно фактори соціально-економічної спрямованості не повною мірою впливають на стратегію економічного зростання. Блок заданого оточення через фактор ринкової активності в зоні впливу стабілізації матеріально-технічного постачання достатньо оснащений і забезпечений нормативно-правовим полем, але відсутність факторних взаємозв'язків у зонах впливу не сприяє ефективному здійсненню даного процесу. Оцінка факторного впливу зовнішнього середовища реструктуризаційного процесу показала, що нормативно-правове забезпечення досить аргументоване, але відсутність взаємозумовленості в зонах впливу гальмує ефективний механізм даного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Буряк П. Ю. Інтегровані підприємницькі структури: перспективи розвитку України / П. Ю. Буряк. – Львів: Логос, 2005. – 564 с.
2. Климчук С. В. Управление финансовой реструктуризацией в процессе глобализации / С. В. Климчук // Финансы, денежное обращение и кредит в современных условиях: Всеукр. науч.-практ. конф.: тез. докл. – Симферополь, 2006. – С. 16-19.
3. Развитие интегрированных корпоративных структур в России / Ю. Винслав, В. Дементьев, А. Мелентьев, Ю. Якутин // Российский экономический журнал. – 2004. – № 11-12. – С. 27-41.